

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Гомонюк Олени Михайлівни на дисертацію

Фрицюк Валентини Анатоліївни

«Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження. В умовах інтеграції системи освіти України у світовий освітній простір, що регламентується нормативними документами Болонського процесу, особливо актуальною постає проблема підвищення ефективності професійної підготовки висококваліфікованих педагогів, здатних до безперервного професійного саморозвитку ще у процесі професійної підготовки. Адже сучасний учитель має теоретично й практично бути здатним проаналізувати свої професійні можливості й на цій основі сформулювати програму власного подальшого професійного зростання на будь-якому етапі професійної діяльності.

Підтвердженням сказаному є виокремлені авторкою суперечності, що проявляються в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів у ВНЗ, зокрема: на рівні концептуалізації освітньої діяльності – між достатньо високим рівнем розробленості сучасних концепцій саморозвитку особистості та недостатньою визначеністю ролі й місця професійного саморозвитку в підготовці майбутніх учителів; між гуманістичною, особистісною спрямованістю освітнього процесу в сучасних навчальних закладах і недостатньою організацією професійного середовища в педагогічних ВНЗ, що забезпечувало б особистісно орієнтований підхід до професійної підготовки майбутніх учителів, спрямованої на їхній професійний саморозвиток. На рівні визначення мети підготовки майбутніх учителів – між об'єктивною потребою суспільства в якісній підготовці майбутніх педагогів і реальним станом готовності випускників ВНЗ до безперервного професійного саморозвитку; між потребою майбутніх учителів у підготовці до безперервного професійного саморозвитку й недостатньою увагою викладачів до цього процесу. На рівні визначення змісту й технологій підготовки – між цілісним уявленням студентів про особистісний і професійний саморозвиток, пов'язаний з особливостями педагогічної діяльності, та недостатньою відтвореністю інформації стосовно професійного саморозвитку в змісті вищої педагогічної освіти; між необхідністю цілеспрямованої підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку та недостатнім упровадженням у навчально-виховний процес ВНЗ відповідних технологій, спрямованих на формування готовності студентів до безперервного професійного саморозвитку.

В обґрунтуванні значущості обраної теми авторка обирає декілька шляхів, це: характеристика сфери професійної діяльності педагога і

зростання вимог суспільства до професійно зумовлених особистісних якостей фахівця.

З огляду на сказане, актуальність теми дисертаційного дослідження Фрицюк Валентини Анатоліївни не викликає сумніву.

Наукова логіка та науковий апарат дослідження. Науковий апарат дисертаційного дослідження збалансований.

Мета дослідження, як передбачення кінцевого результату, відображає його основні надбання у вигляді визначення теоретичних і методичних засад науково-методичної системи підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку та впровадженні технології, що забезпечить підвищення рівня їхньої готовності до професійного саморозвитку.

Об'єкт дослідження – професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження сформульований як теоретичні основи та педагогічне забезпечення підготовки студентів педагогічних вищих навчальних закладів до безперервного професійного саморозвитку.

Стратегію і тактику наукового дослідження проблеми підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку обґрунтовано у концепції дослідження, основні положення якої знайшли своє відображення у **гіпотезі дослідження**.

Концепція, гіпотеза і завдання дослідження репрезентують картину спрямованості наукового пошуку, його проміжні й кінцевий результати та послідовність їх досягнення.

***Дискусійні аспекти.** Не викликає жодних зауважень обґрунтування і подання авторкою суперечностей. Але вважаємо, що їх формулювання мало б бути смислово більш наближеним до предмета дослідження: теоретичних і методичних основ підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.*

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: *уперше:* обґрунтовано теоретичні й методичні основи безперервного професійного саморозвитку майбутніх педагогів у філософському, психологічному та педагогічному аспектах; розроблено науково-методичну систему підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку, структурними компонентами якої є: психолого-педагогічна і фахова підготовка, формування обсягу знань з теорії професійного саморозвитку, набуття досвіду з професійно-педагогічної діяльності та професійного саморозвитку, система методичної підготовки майбутніх учителів до професійного саморозвитку; розроблено структурно-функціональну модель науково-методичної системи підготовки студентів педагогічних ВНЗ до професійного саморозвитку й технологію формування готовності майбутнього вчителя до безперервного професійного саморозвитку; визначено сутність, критерії, показники та рівні «готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку» як здатності студента здійснювати цілеспрямовану рефлексивну діяльність,

пов'язану з проектуванням і реалізацією якісних змін своєї особистості і втіленням на практиці свого суб'єктного досвіду в галузі професійного самовизначення та самореалізації на основі усвідомленої саморегуляції навчально-професійної діяльності.

Заслугує позитивної оцінки той факт, що в дисертації *уточнено* зміст базових понять дослідження: «розвиток», «саморозвиток», «професійний саморозвиток»; *подальшого розвитку* набули положення щодо науково-методичного забезпечення підготовки майбутніх педагогів до професійного саморозвитку; зміст, принципи, форми й методи формування готовності майбутнього вчителя до безперервного професійного саморозвитку.

У роботі представлено практичні доробки авторки: навчально-методичний посібник «Готовність майбутнього вчителя до професійного саморозвитку», методичні рекомендації: «Професійний саморозвиток педагога: діагностичний інструментарій», «Технологія підготовки майбутніх педагогів до професійного саморозвитку» та спецкурс «Безперервний професійний саморозвиток майбутнього педагога».

Понятійно-термінологічний апарат дослідження.

Дисертанткою проведена значна робота щодо аналізу поняттєвого апарату з досліджуваної проблеми. Проведено аналіз та здійснено різнобічну інтерпретацію понять «розвиток», «саморозвиток» з позицій філософії, психології, педагогіки; «професійний саморозвиток», «професійний саморозвиток майбутнього педагога», «безперервний професійний саморозвиток», «безперервний професійний саморозвиток майбутнього педагога» та інші.

Змістове наповнення дисертаційного дослідження. Відповідно до логіки дисертаційного дослідження та визначеного наукового апарату розкриваються його основні положення. Перш за все, у цьому плані необхідно відмітити підхід дисертантки щодо виокремлення концептуальних положень, які, на її думку, визначають стратегію і тактику наукового дослідження проблеми підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

Тривалий досвід роботи у ВНЗ дозволили авторці дисертації обґрунтувати власне бачення способів вирішення досліджуваної проблеми.

У дисертації систематизовано теоретичні базові відомості щодо суті понять «професійний саморозвиток» та «безперервний професійний саморозвиток майбутніх педагогів». Нам імponує тлумачення авторкою дисертації поняття «готовність майбутнього педагога до безперервного професійного саморозвитку» як здатності студента здійснювати цілеспрямовану рефлексивну діяльність, пов'язану з проектуванням і реалізацією якісних змін своєї особистості і втіленням на практиці свого суб'єктного досвіду в галузі професійного самовизначення та самореалізації на основі усвідомленої саморегуляції навчально-професійної діяльності.

Позитивним є вивчення і подання окремим підрозділом зарубіжного досвіду формування підготовки фахівців до професійного саморозвитку.

Зауваження. У другому розділі – «Сучасна педагогічна практика підготовки майбутніх педагогів до професійного саморозвитку» – дослідниці вартувало не стільки звертати увагу на аналіз змісту і структури професійної підготовки педагогів, скільки на розкриття механізму, технологій формування готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

Позитивно оцінюємо прагнення авторки розкрити формування готовності майбутнього педагога до безперервного професійного саморозвитку у контексті акмеологічного, антропоцентричного, діяльнісного, компетентнісного, культурологічного, особистісного, системного та синергетичного підходів. Валентиною Анатоліївною, на нашу думку, вдало обґрунтовано структуру цієї інтегративної якості особистості; визначено критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів до безперервного професійного саморозвитку; проаналізовано стан її сформованості; розкрито зміст науково-методичної системи підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

Заслугує на позитивну оцінку розроблена модель системи підготовки майбутніх педагогів до професійного саморозвитку. Розроблена автором модель науково-методичної системи майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку об'єднує основні конструкти досліджуваного процесу, а саме: мету, зміст, форми, технології реалізації, педагогічні умови, зміст, що відображає специфіку досліджуваного явища та кінцевий результат – рівень готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку. Модель передбачає побудову й аналіз досліджуваного процесу за такими основними блоками: цільовий, теоретико-методологічний, організаційно-змістовий та оцінювально-результативний.

Позитивно оцінюємо й факт, що у змісті готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку Валентина Анатоліївна виокремила й характеризувала основні компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісний і поведінковий.

Заслугує на схвалення розроблена авторкою дисертації технологія формування готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку. Її етапи – адаптаційно-ознайомчий, пошуково-інформаційний, практично-орієнтований, контрольно-рефлексивний, регулятивно-коригувальний – відповідають компонентам готовності, узгоджуються з організаційно-педагогічними умовами й передбачають наступність і взаємозумовленість розвитку компонентів готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку. У технології домінують активні пізнавальні, тренувальні та інтерактивні методи (проблемні лекції; імітаційні ігри; розв'язання педагогічних ситуацій, аналіз відеоситуацій, моделювання ситуацій, метод проектів, укладання портфоліо тощо; технології «змішаного навчання», «перевернутого навчання» тощо), що в поєднанні з сучасними ІКТ дають змогу розвивати всі компоненти готовності до професійного саморозвитку.

Експериментальна складова дослідження включає в себе констатувальний та формувальний етапи дослідження, які у повній мірі реалізують завдання дослідження та його гіпотетичне припущення.

Формувальний етап експерименту передбачав впровадження та апробацію обґрунтованих організаційно-педагогічних умов за розробленою моделлю підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку; упровадження спецкурсу «Безперервний професійний саморозвиток майбутніх педагогів»; розроблення й застосування цілісного формування готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

Достовірність результатів підтверджується теоретичним обґрунтуванням проведеного дослідження, значною вибіркою респондентів, валідними методиками, поєднанням кількісного та якісного аналізу отриманих емпіричних даних.

Особливої уваги заслуговує внесок авторки у практичну реалізацію розробленого навчально-методичного комплексу для забезпечення формування готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку. Валентиною Анатоліївною підготовлено навчально-методичний посібник «Готовність майбутнього вчителя до професійного саморозвитку», методичні рекомендації «Професійний саморозвиток педагога: діагностичний інструментарій», методичні рекомендації «Технологія підготовки майбутніх педагогів до професійного саморозвитку», навчально-методичну програму спецкурсу «Безперервний професійний саморозвиток майбутнього педагога».

Основні положення, результати й висновки дисертації можна використовувати в дослідженнях з теорії й методики професійної освіти, для розроблення галузевих стандартів нового покоління. Матеріали дослідження доцільно використовувати в підготовці педагогів за різними освітньо-кваліфікаційними рівнями.

Підтвердженням цьому слугують довідки про впровадження запропонованого авторкою навчально-методичного комплексу в практику підготовки педагогів у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/50 від 11.11.2016 р.), Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова (довідка № 04-10/1947 від 03.11.2016 р.), Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка (довідка № 4541/01-55/55 від 05.09.2016 р.), Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (довідка № 01-15/03/2419 від 07.10.2016 р.), Ізмаїльському державному гуманітарному університеті (довідка № 1-7/593 від 16.09.2016 р.), Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини (довідка № 2575/01 від 05.10.2016 р.), Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (довідка № 1118-28/03 від 21.09.2016 р.), Хмельницькому національному університеті (довідка № 50 від 19.09.2016 р.).

До уже висловлених зауважень і побажань дозвольте висловити ще такі:

3. У роботі Валентини Анатоліївни розкрито різні підходи до

обґрунтування науково-методичної системи підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку, проте бажано було б деталізувати, що в цій системі є теоретичними, а що – методичними основами цього процесу (відповідно до теми), і, можливо, запропонувати їх визначення.

4. Робота значно би виграла за рахунок більш детального розкриття можливостей педагогічної практики у формуванні готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

5. Бажано більш обґрунтовано назвати причини введення в навчальний процес спецкурсу «Безперервний професійний саморозвиток майбутнього педагога», пояснити, чому для виконання завдань дослідження недостатньо було таких курсів, як «Педагогіка», «Методика виховної роботи», «Основи педагогічної майстерності», «Історія педагогіки».

6. Розділи в дисертації непропорційні. Можна деякі з них скоротити.

7. Робота не позбавлена стилістичних погрішностей.

Висловлені зауваження, побажання і дискусійні думки не заперечують позитивної оцінки наукового рівня дисертації, яка вносить певний вклад у розроблення проблеми підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

Вважаю, що новаторська, теоретично і практично зорієнтована праця відкриває нові шляхи для вдосконалення процесу професійної підготовки майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах України, а також стане поштовхом до подальшого студіювання багатьох актуалізованих у рецензованій дисертації проблем.

Отже, логіка дослідження, послідовність викладу та доказовість положень і висновків – це ті характеристики, які надають дисертаційному дослідженню цілісності, повноти, завершеності. Робота має теоретичне і практичне значення, оскільки одержані в дисертації результати та представлені узагальнення можуть використовуватись у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах України.

Висновки сформульовані дисертанткою чітко і повно, розкривають за поставленими в роботі завданнями основні надбання та результати дослідження. В опублікованих за темою дисертації 60 наукових працях викладено основні наукові положення, зроблені у процесі наукового пошуку. Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності 13.00.04– теорія і методика професійної освіти та адекватно відображено в авторефераті.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Фрицюк Валентини Анатоліївни «Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку» є самостійною завершеною працею на актуальну тему, в якій на основі виконаного авторкою дослідження сформульовані та обґрунтовані наукові положення, висновки і практичні рекомендації. У сукупності вони розв'язують проблему формування готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

Дисертаційна робота «Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку» є завершеним самостійним дослідженням, що відповідає чинним вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013р. № 567, а її автор – Фрицюк Валентина Анатоліївна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології та педагогіки
Хмельницького національного
університету

О. М. Гомонюк

Підпис О. М. Гомонюк засвідчую:
Перший проректор,
проректор з науково-педагогічної та наукової роботи
Хмельницького національного університету
доктор економічних наук,
професор

М. П. Войнаренко